

Staden Ebla

I medlet av 1970 talet upptäckte man spåren av Ebla. En stad vars historia börjar ca 3500-2400. Men dess fulla prakt nådde den med bebyggelse och tempel först 2400-2000 f.Kr och sedan 2000-1600 f.Kr. med fullkomlig förödelse både inom vardera perioden som däremellan. Efter förstörelsen 1600 f.Kr återkom den aldrig till sin forna prakt, men bestod som en mindre bebyggelse. Slutligen upphörde bosättningen och staden föll i glömska från 60 f.Kr¹

Under den först storhetsperioden fanns staden jämsides med imperiet i Akkad. ²

Först fann man 42 lertavlor inskrivna med kilskrift. Det särdeles intressanta var att man vid sidan om sumerisk terminologi som var lånad från Mesopotamien fann ett annat språk, stadens eget, eblaitiska. Det här var en nordväst-semitisk dialekt som visade sig ligga nära vad gäller grammatik och ordförråd med hebreiska, kanaaneiska och feniciska.³

Daterad till 2300 f.Kr. är eblaitiskan det äldsta kända språket, eller dialekten, som hör till den här språlggruppen. Detta är alltså 1000 år äldre fynd än fynden från Ugarit. Vi talar om 500 år före vad som betraktas som patriarktiden och 1000 år före Mose anges ha levat. Man har klassificerat eblaitiskan som tidig kanaaneiska eller Paleo-Kanaaneiska.⁴

Efter de första fynden av lertavlor 1974 fann man följande år först 1000 tavlor och fragment i ett rum och sedan i ett annat rum 14 000 tavlor och fragment. Dessa låg rad på rad, precis som när de föll ner från de brinnande trähyllorna när staden intogs av Naram-Sin ca 2250 f.Kr.⁵

Denna mäktiga stad var under sin storhetstid omsluten av en kraftig stadsmur med fyra stora portar. En tid hade staden ett invånarantal på ca 260 000 människor. Enbart hovets och stadens angelägenheter sköttes av en stab på ca 4700 personer.⁶

Innan fynden 1975 hade knappast någon en aning om Eblas storhet. Imperiet i Akkad var det man ansett hade full kontroll över den dåtida världen. Under större delen av det tredje millenniet f.Kr (3000-2000 f.Kr.) blomstrade den sumeriska civilisationen som var politiskt delad mellan rivaliserande stadsstater som Ur, Kish, Lagash och Uruk. Men så satte sig en Akkad, en semit som tjänat konungen i Kish, upp som kung. Detta var Sargon och hans stad blev Akkad.. Denne Sargon av Akkad lyckades förena hela Mesopotamien från Persiska viken

¹ Kitchen 1977, 38.

² Kitchen 1977, 38-39.

³ Kitchen 1977, 39.

⁴ Kitchen 1977, 39..

⁵ Kitchen 1977, 39.

⁶ Kitchen 1977, 40.

i öster till Mari coach Anatoliens och Syriens gränser i väster. Han grundade således det första semitiska imperiet ca 2350 f.Kr. Han lyckades också få Ebla och dess närliggande städer under sin överhöghet.⁷

Sargons två söner förlorade största delen av det stora imperiet. Men hans sonson Naram-Sin återupprättade dess inflytande och det var han som stod för förödelsen i Ebla 2250 f.Kr och är alltså den som vi har att "tacka" för fyndet av bl.a. de 15 000 lertavlorna när han förstörde Ebla. Innan det här förödande slaget nådde Ebla höjden av sin politiska makt med intensiva handelsförbindelser i alla väderstreck och en imponerande yrkesarme.⁸

Ödeläggelsen av Ebla och Naram-Sins återkomst i triumf till Akkad markerade höjden av det Akkadiska imperiets storhet. Slutet av Naram-Sins regering kännetecknades av att hans imperium började falla samman och i och med hans sons regering så gick det under för att aldrig återuppstå endast några decennier efter imperiets höjdpunkt.⁹ Spåren efter Akkad har till denna dag inte återfunnits!

Ebla återuppbyggdes dock och återfick en stor del av sin magnifika stadsmiljö, men den politiska makten återerövrades aldrig i samma utsträckning som innan Naram-Sin ödelade staden. I Mesopotamien var det nu Urs tredje dynast som regerade. Dess inflytande sträckte sig ända till Byblos, men mot Ebla riktades inte samma militära tryck som under Akkads glansdagar.¹⁰

Men omkring 2000 f.Kr. förstördes Ebla på nytt för att åter uppbyggas. Men efter detta var dess inflytande ytterligare förminskad och Ebla fungerade som en lydstat under Aleppo som var huvudstad i det starka kungadömet Yamhad¹¹. Ungefär 1600 f.Kr. förstörde den Hittitiska kungen Hattusil I:s son Mursil I Aleppo och antagligen i samma sammanhang förstördes Ebla ytterligare en gång för att aldrig återuppstå som annat än mindre bosättning.¹²

Lärdomar

En insikt som upptäckten av Ebla borde förstärka är faran att överbetona negativa bevis, alltså frånvaro av arkeologiska fynd. Har man missat en stad på 250 000 invånare fram till 1970-talet och har fortfarande inga spår efter världsimperiet Akkads huvudstad bör man inse att frånvaro av arkeologiska bevis också kan bero på att man inte ännu haft turen att hitta

⁷ Kitchen 1977, 41-42.

⁸ Kitchen 1977, 44.

⁹ Kitchen 1977, 44.

¹⁰ Kitchen 1977, 45.

¹¹ **Yamhad** (also written **Yamkhad** or **Jamhad**) was an ancient [Amorite](#) kingdom centered at Ḫalab (or Ḫalba, modern day [Aleppo](#)).^[1] A substantial [Hurrian](#) population also settled in the kingdom, and the Hurrian culture influenced the area. The kingdom was powerful during the Middle [Bronze Age](#), ca. 1800-1600 BC. Its biggest rival was [Qatna](#) further south. Yamhad was finally destroyed by the [Hittites](#) in the sixteenth century BC. <http://en.wikipedia.org/wiki/Yamhad>.

¹² Kitchen 1977, 45.

dem. Kan det här ske med huvudstäder i imperier kan det givetvis ske för mindre städer, byar, kungar och privatpersoner.

Kulturen i Ebla

De kungliga arkiven sköttes av professionella skrivare och Ebla erbjuder nu vid sidan av texter från Egypten och Sumerer och Akkader även ett tredje center med texter av samma ålder och skrivna med motsvarande skicklighet som dessa två, skrivna på det västsemitiska eblaitiska. Utöver omfattande administrativt material finns bl.a. mytologiska texter, samlingar av ordspråk, hymner och magiska besvärjelser.¹³ Till min kännedom dock inga skapelsetexter.

Vi möter här gudar vi känner igen. De västsemitiska El, Dagan (Dagon i GT), Rasap (Reshef i GT), Sipish (Shemesh), Ashera (Aseran), men även sumeriska som Enlil och Enki. Dock inte Baal ännu åtminstone.¹⁴

Väl utarbetade system av tredelat tempel, med förgård, yttre och inre rum, prästerskap och utstuderad kult finns attesterat genom Eblas hela kända historia.¹⁵

Språket

Innan 1930 talet hade man inga västsemitiska texter äldre än ca 900 f.Kr. Men då fann man arkiv såväl i Ugarit och Mari. I Ugarit fann man texter från 13- och 1200-talet f.Kr fram till att staden föll 1200 f.Kr. Maris väldiga arkiv som omfattade 22 000 stentavlor, alltså ännu mer omfattande än Eblas 15 000, gav oss texter från omkring 1700 f.Kr. medan Ebla tar oss alltså ännu ett halvt millennium bakåt till 2400 f.Kr.¹⁶

Nu har alltså väst-semitiskan en påvisad historia lika lång som egyptiska och akkadiska.¹⁷

Vad gäller bibliska studier har dessa fynd lett till att en del ord man ansett varit sena aramaismer istället har dykt upp i dessa texter från andra eller tredje årtusendet f.Kr.¹⁸

T.ex kan "nasi" nämnas som används för ledarna av stammarna i Bibeln eller för andra ledare som Salomon.¹⁹ Ett annat exempel är en synonym för zahav, nämligen ketem. Bägge

¹³ Kitchen 1977, 46.

¹⁴ Kitchen 1977, 47, 54.

¹⁵ Kitchen 1977, 54.

¹⁶ Kitchen 1977, 49.

¹⁷ Kitchen 1977, 49.

¹⁸ Kitchen 1977, 50.

¹⁹ T.ex. Num 1:16, 44, 1 Kung 11:34.

dessa har ansetts sena och tagit som stöd för en sen datering av t.ex. P-källan när dessa nu återfinns i texter från ca 2300 f.Kr. så finns skäl att ompröva dessa ståndpunkter.²⁰

Andra exempel är det relativa "she". Det är inte heller en sen form som man tidigare hävdade eftersom det dyker upp redan i Ebla som "shi".²¹

Tehom var inte heller lånat från babyloniska eftersom det dyker upp såväl i Ugarit som Ebla som thmt respektive ti'amatum. Det är således ett allmänt semitiskt ord.²²

En lärdom som dessa fynd borde ha gett är att man inser att det fanns en tidig gemensam västsemitiska med ett rikt ordförråd under det andra och tredje årtusendet f.Kr. och att kanaaneiskan, hebreiskan, feniciskan och arameiskan var arvtagare till detta gemensamma språk som olika dialekter. En del ord som förblev vanliga i alldagligt tal förpassades i andra dialekter till enbart högtidligt eller poetiskt bruk, eller föll i glömska.²³

Bland de personnamn som dyker upp i Ebla kan nämnas Ebrum (Eber?), Ishmail, Ishrael. Platsnamn som kan nämnas är Nahur (Nahor), Hazor, Megiddo, Jerusalem, Lachish, Dor, Gaza osv. Intressant är att Kanaan dyker upp som en geografisk entitet redan nu. Detta är långt innan tidigare dokumentation av det namnet.²⁴

Kitchen, K. A.

1966 Ancient Orient and Old Testament. InterVarsity Press. Illinois.

1977 The Bible in Its World. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

²⁰ Kitchen 1977, 50.

²¹ Kitchen 1977, 50.

²² För fler exempel se Kitchen 1977, 50-51.

²³ Kitchen 1977, 51.

²⁴ Kitchen 1977, 53